

**Een archeologisch bureau-onderzoek en
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen op het terrein aan
de Leemscherweg 24 te Varsseveld,
gemeente Oude IJsselstreek (Gld.)**

W.J.F. Thijs

ARC-Rapporten 2008-100

Geldermalsen
8 januari 2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op het terrein aan de Leemscherweg 24 te Varsseveld, gemeente Oude IJsselstreek (Gld.)

ARC-Rapporten 2008-100
ARC-Projectcode 2008/044

Tekst

W.J.F. Thijs

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs

Redactie

N. van Malssen

Status

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 8 januari 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

---

Projectgegevens

Projectnaam	Varsseveld, Leemscherweg 24
Projectcode	2008/044
Archisnummer BO en IVO	29721
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620102, W.Thijs@arcbv.nl
Opdrachtgever	SAB Arnhem
Bevoegd gezag	Gemeente Oude IJsselstreek
Contact	Gemeente Oude IJsselstreek

Locatiegegevens

Toponiem	Leemscherweg 24
Plaats	Varsseveld
Gemeente	Oude IJsselstreek
Provincie	Gelderland
Kaartblad	41A
RD-coördinaten	NW: 229612/440070 NO: 229643/440063 ZO: 229637/440042 ZW: 229604/440052
Oppervlakte	330 m ²

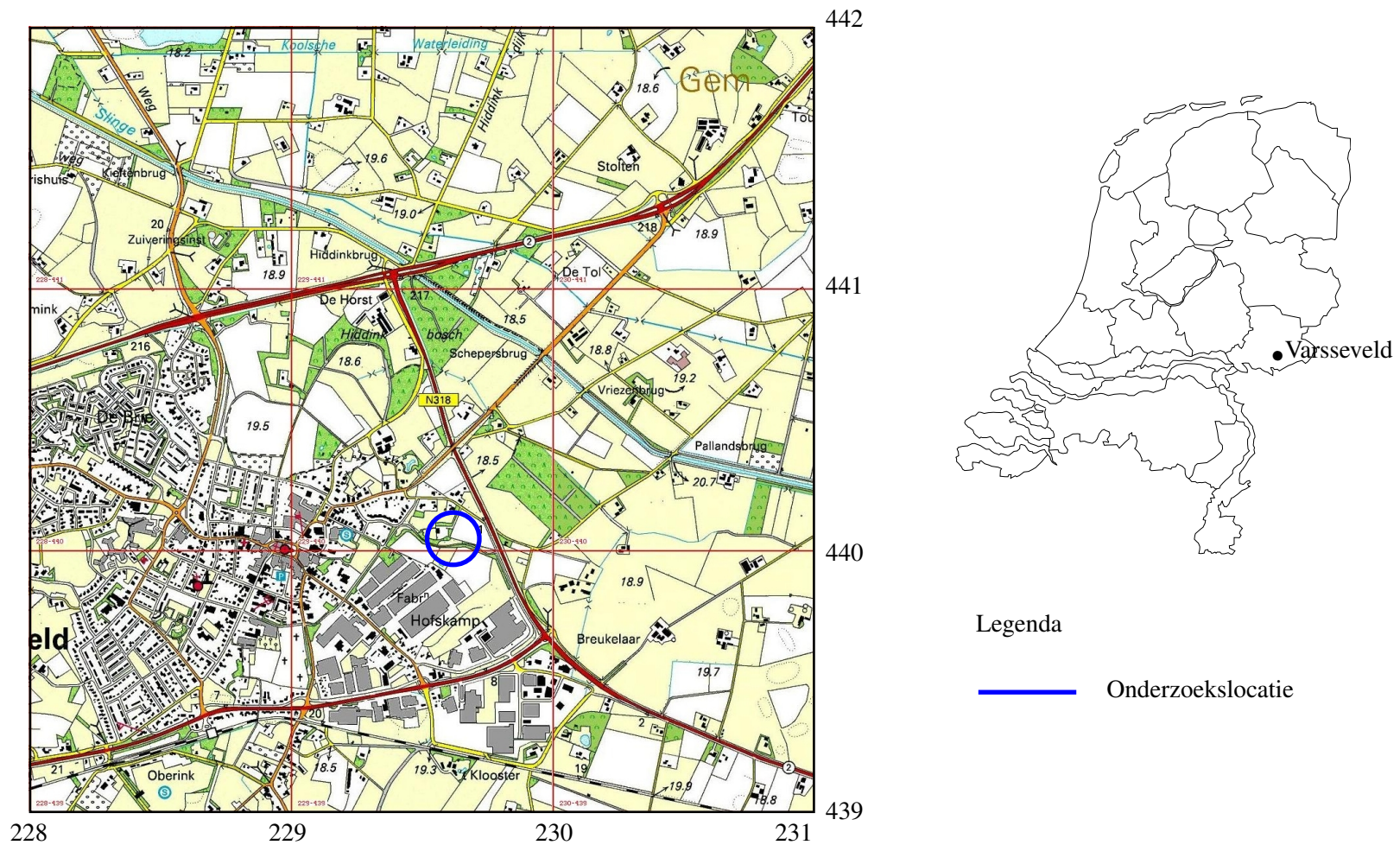

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden
Geomorfologie	Dekzandruggen +/- oud bouwland
Bodem	Hoge zwarte enkeerdgrond
Historische situatie	Op de locatie is vanaf 17e eeuw het Hofhuus aanwezig, momenteel in gebruik als boerderijmuseum
Archeologische verwachting	In het esdek kunnen sporen worden aangetroffen uit de Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd; onder het esdek ook sporen uit eerdere perioden tot het Paleolithicum

---

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van SAB Arnhem heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen uitgevoerd op de locatie van museumboerderij Het Hofhuus aan de Leemscherweg 24 te Varsseveld. Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen bouw van een schuur op de locatie. Hierbij zullen op delen van de locatie bodemversturende werkzaamheden plaatsvinden, die mogelijk een bedreiging vormen voor het archeologisch bodemarchief. Conform de op 1 september 2007 in werking getreden Wet op de archeologische monumentenzorg dient de locatie eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het bureau-onderzoek is uitgevoerd door ir. W.J.F. Thijs. Het veldwerk is op 16 juli 2008 uitgevoerd door ir. W.J.F. Thijs. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.¹ en de richtlijnen voor archeologisch bodemonderzoek van de regio-archeoloog van de Achterhoek (de heer Marc Kocken).

1.2 Ligging en beschrijving van de onderzoekslocatie

De locatie heeft een oppervlak van 330 m². De locatie is momenteel in gebruik als grasland. Het terrein ligt nabij de historische boerderij het Hofshuus. Ten oosten van de onderzoekslocatie is een vijver aanwezig.

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

Op de locatie is de bouw gepland van een schuur, die gebruikt zal gaan worden voor de stalling van materiaal en materieel. Ook zal de schuur worden gebruikt voor het houden van exposities. Op afbeelding 8 staat de geplande situatie weergegeven.

1.4 Doel van het onderzoek

1.4.1 Bureau-onderzoek

Doel van het archeologisch bureau-onderzoek is het aan de hand van bekende gegevens opstellen van een specifiek archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocaties. Om tot dit verwachtingsmodel te komen wordt gekeken naar de huidige situatie, de historische situatie en bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden. Hierbij wordt ook gekeken naar eventuele bodemversturende ingrepen die in het (recente) verleden hebben plaatsgevonden.

1.4.2 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren dan wel aan te vullen. Het IVO verloopt in drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennende onderzoek richt zich op

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl

de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen, die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterende onderzoek stelt vast of er archeologische waarden aanwezig zijn en het waarderende onderzoek bepaald de waarde van eventueel aanwezige archeologische resten. Het hier beschreven IVO is uitgevoerd als verkennend booronderzoek. Op aanwijzing van de regioarcheoloog van de Achterhoek zijn de boringen geplaatst met een 12 centimeter edelman en is het opgeboorde materiaal gezeefd. Naast een booronderzoek is, voor zover mogelijk, ook een oppervlaktekartering uitgevoerd.

1.5 Werkwijze

1.5.1 Bureau-onderzoek

Een beschrijving van de huidige situatie en de effecten van de geplande bodemingrepen op het bodemarchief wordt gegeven aan de hand van topografisch kaartmateriaal, gegevens van milieukundig onderzoek, gegevens en plannen van de opdrachtgever, luchtfoto's en, indien van toepassing, informatie van omwonenden. Voor een beschrijving van de historische situatie wordt gebruik gemaakt van historisch-topografisch kaartmateriaal. Voor gebieden gelegen buiten de centra van oude steden beperkt dit kaartmateriaal zich meestal tot de 19e en 20e eeuw, te beginnen bij de kadastrale kaart van 1832 (www.watwaswaar.nl). Naast dit kaartmateriaal wordt ook gebruik gemaakt van de website van KennisInfrastructuur Cultuur-Historie (KICH; www.kich.nl), waar onder andere informatie is te vinden over de ontginningsgeschiedenis en verkavelingsveranderingen. Verder is gebruik gemaakt van de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Gelderland. Voor de bekende aardwetenschappelijke waarden wordt gebruik gemaakt van geologische, geomorfologische en bodemkundige kaarten. Voor de archeologische waarden wordt gebruik gemaakt van Archis, de online archeologische database van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), alsmede van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen.

1.5.2 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. De regioarcheoloog van de Achterhoek schrijft voor locaties met een esdek echter een karterende strategie voor. Hierin wordt uitgegaan van een strategie van 20 boringen per hectare en wordt het opgeboorde materiaal gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 mm. Dit onderzoek moet inzicht geven in de bodemopbouw van het plangebied en mogelijke bodemverstoringen. Met dit doel zijn conform de strategie het minimum van zes boringen geplaatst tot minimaal 200 cm –mv. Voor het boren is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van 12 cm. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Bureau-onderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

Het onderzoeksgebied ligt in het stroomgebied van de Boven Slinge, dat deel uitmaakt van het oostelijk zandgebied (Berendsen 2005). Het gebied wordt gekenmerkt door een sterk microreliëf. Dit microreliëf wordt veroorzaakt door het voorkomen van dekzandruggen en laagten. Dit heeft tot gevolg dat op korte afstand verschillen voorkomen in bodemtypen en hydrologische toestand. In het grootste deel van het gebied komt aan het oppervlak het Laagpakket van Wierden voor. Dit pakket behoort tot de Formatie van Boxtel. Het Laagpakket van Wierden bestaat uit eolische zanden, die gedurende de laatste ijstijd (Weichselien, ca. 115.000 - 10.000 jaar geleden) onder periglaciale omstandigheden zijn afgezet. Vaak worden deze afzettingen behorend tot dit laagpakket 'dekzand' genoemd. In de ondergrond komen ook fluvioperiglaciale afzettingen voor, die lokaal aan het oppervlak liggen. Ook deze afzettingen behoren tot de Formatie van Boxtel. Het dekzandlandschap is gedurende het Holoceen versneden geraakt door talloze kleinere en grotere beken. De beken volgen veelal de rivierlopen die al tijdens het Weichselien bestonden. In de beekdalen komt lokaal het Laagpakket van Singraven voor. Dit laagpakket bestaat uit beekafzettingen, lokaal komt ook veen voor (Berendsen 2004, De Mulder et al. 2003).

Vanaf de Late Middeleeuwen nam in de regio de bevolkingsdruk toe. Zoals overal op de zandgronden werd ook hier het potstal-systeem geïntroduceerd om voldoende opbrengst van het land te garanderen. Hierbij werden de landbouwgronden, gelegen rondom de dorpen op de overgang van de hoge naar de lage terreindelen, bemest met plaggen en schapenmest uit de potstal. Deze plaggen waren afkomstig uit van de hoge, droge gronden, die men ook gebruikte voor het weiden van de schapen. Door menselijk ingrijpen trad degradatie van het bos op, waardoor uitgestrekte heidevelden en stuifzanden ontstonden: de zogenaamde woeste gronden. Deze stuifzanden behoren tot de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Kootwijk (Berendsen 2005). Het potstal-systeem werd toegepast tot de introductie van kunstmest halverwege de 19e eeuw. Door eeuwenlange bemesting met plaggen ontstonden rond de dorpen zogenaamde esdekken: dikke humusrijke pakketten, die op de bodemkaart worden aangeduid als enkeerdgronden.

De onderzoekslocatie ligt in het stroomgebied van de Boven Slinge in een gebied met dekzandruggen en -kopjes. De Boven Slinge komt vanuit Duitsland bij Oeding Nederland binnen. In Duitsland heeft men in het verleden beeknormalisatie uitgevoerd, dat zorgde voor een snellere toevoer van water. Door de voortgaande ontginning in de Late Middeleeuwen nam het debiet van de beek sterk toe en traden regelmatig zeer hoge piekafvoeren op, wat leidde tot overstromingen. De Boven Slinge is daarom in de 13e of 14e eeuw verlegd naar de huidige bedding. Ook in 1940 en 1960 zijn er nog verbeteringswerkzaamheden uitgevoerd. Deze verbeteringswerkzaamheden waren het gevolg van grote overstromingen in onder andere Varsseveld in 1939. Momenteel is de Boven Slinge genormaliseerd en ingedeeld in vlakken door middel van stuwen (Harbers & Rosing 1983).

De onderzoekslocatie ligt op een dekzandrug. De dekzandrug ligt circa één meter hoger dan de laagste delen. Op de geomorfologische kaart (afb. 2) wordt de

gehele onderzoekslocatie weergegeven als dekzandwelvingen +/- oud bouwland. De lagere delen in de omgeving van de onderzoekslocatie bestaan uit vlaktes van ten dele verspoelde dekzanden. Uit de bodemkaart (afb. 3) blijkt dat op de locatie sprake is van een oud bouwland. Het oud bouwland bestaat uit een humeus zwart esdek. Hierdoor zijn op de locatie hoge zwarte enkeerdgronden aanwezig. Op de topografisch hogere plaatsen, waar geen esdek aanwezig is, komen veldpodzolen voor. In de topografisch lagere delen komen beekerdgronden voor. Door de lage ligging van de beekerdgronden is hier sprake van een hoge grondwaterstand waardoor onvoldoende neergaande waterbeweging aanwezig is voor het vormen van podzolgronden.

2.2 Bekende archeologische waarden

Op de landelijk IKAW heeft de onderzoekslocatie een hoge archeologische trefkans. De zandgronden hebben volgens de landelijke IKAW (afb. 4) een een lage tot middelhoge trefkans. In het zandgebied hebben met name de enkeerdgronden een hoge trefkans. Deze hoge trefkans komt niet zo zeer voort uit het esdek zelf maar door de podzolgrond die door het esdek is afgedekt. Het esdek is ontstaan vanaf de Late Middeleeuwen. Door het esdek zijn onderliggende sporen uit eerdere perioden afgedekt en daardoor beter beschermd tegen recente bodemverstorende activiteiten als ploegen en ander grondverzet. De podzol heeft hierdoor een hoge trefkans op goed bewaarde archeologische sporen. Gezien geologische opbouw van de locatie kunnen deze sporen afkomstig zijn uit de periode Paleolithicum - Late Middeleeuwen. Eventueel kunnen ook diepere sporen uit de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd onder het esdek worden aangetroffen. In het esdek kunnen *off-site* archeologica uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd worden aangetroffen.

In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn in Archis zes archeologisch waarnemingen bekend. De dichtstbijzijnde waarneming ligt op ca. 150 m ten noordoosten van de onderzoekslocatie (waarnemingsnr. 3437). Het betreft een waarneming van nederzettingsterrein uit de periode Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd. De documentatie van de waarneming is zeer summier. Het is niet bekend wat er precies is aangetroffen. Op ca. 850 m ten zuidoosten is in de literatuur een havezathe of ridderhofstad bekend (waarnemingsnr. 11504). De nederzetting wordt 'Breuklaer' genoemd en wordt voor het eerst vermeld in 1248. Ter plaatse is aardewerk gevonden uit de Late Middeleeuwen. Op ca. 650 m ten oosten van de onderzoekslocatie zijn in de dorpskern van Varsseveld meerdere waarnemingen bekend (waarnemingsnrs. 3434, 3436 en 29724). Waarneming 3434 betreft (het aantreffen van) grondsporen uit de Romeinse Tijd. Bij deze waarneming is ongetwijfeld dateerbaar materiaal aangetroffen, maar dit wordt in de waarneming niet vermeld. Waarnemingen 3436 en 29724 zijn gedaan nabij de de kerk van Varsseveld en betreffen sporen uit de periode Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd. Een van de waarnemingen betreft een gracht. Ca. 750 m ten noorden van de onderzoekslocatie is een waarneming bekend van sporen uit de periode Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd. Ook van deze waarneming is de documentatie summier. In de database wordt niet vermeld wat exact is gevonden.

2.3 Historische situatie

De eerste vermelding van Varsseveld dateert uit 828 n. Chr. In een brief worden goederen geschonken aan de St. Maartenskerk te Utrecht. Varsseveld zou mogelijk zelfs nog ouder zijn. Volgens sommigen zou het dorp zijn naam namelijk ontleen aan een Romeins legerkamp. Dit fort had de naam 'Varum'. In het centrum van Varsseveld zijn bij graafwerkzaamheden twee grachten gevonden die worden toegeschreven aan dit legerkamp (Van der Aa 1839–1851). De onderzoekslocatie ligt op het boerderijterrein van het Hofshuus. De naam van het Hofshuus is afgeleid van de naam 'Den Hoff tho Varssevelt'. Deze naam behoort tot het 13e eeuwse goederencomplex van de graven van Lohn te Varsseveld. Het oorspronkelijke huis was omgeven door grachten en heeft een ongeveer kilometer ten noorden van de onderzoekslocatie gelegen aan de Lichtenvoordseweg. In de 14e of 15e eeuw is het goederencomplex uiteengevallen in kleinere eenheden waarbij de naam Hoffshuus is ontstaan op de huidige locatie. De boerderij op de onderzoekslocatie had van oorsprong een houten skelet met vlechtwerk en leem. In de 80-jarige oorlog (1605) wordt het Hofshuus vermeld als 'geen huis dan een stuck hutten'. Waarschijnlijk wordt hiermee het lemen stucwerk tussen het houten skelet bedoelt.² Rond 1872 zijn de lemen vlechtwerkmuren vervangen door baksteen. Op de kadastrale kaart daterend uit 1832 is het Hofshuus te herkennen (afb. 5). Op een historische kaart uit 1900 zijn de gebouwen hiervan nog steeds aanwezig (zie afbeelding 6).

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

De locatie ligt op een dekzandrug afgezet in het Weichselien. Op de locatie zijn hoge zwarte enkeerdgronden aanwezig. Deze bodems hebben een hoge archeologische trefkans op de IKAW. Deze hoge trefkans komt niet zo zeer voort uit het esdek zelf maar door de podzolgrond die door het esdek is afgedekt. Het esdek is ontstaan vanaf de Late Middeleeuwen. Door het esdek zijn onderliggende sporen uit eerdere perioden afgedekt en daardoor beter beschermd tegen recente bodemverstorende activiteiten als ploegen en ander grondverzet. De podzol heeft hierdoor een hoge trefkans op goed bewaarde archeologische sporen. Gezien geologische opbouw van de locatie kunnen deze sporen afkomstig zijn uit de periode Paleolithicum - Middeleeuwen. Eventuele diepe sporen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd kunnen eveneens tot onder het esdek reiken. In het esdek kunnen *off-site* archeologica uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd worden aangetroffen. Door de topografisch hoge ligging zijn waarschijnlijk alleen anorganische materialen bewaard gebleven zoals vuursteen, aardewerk en mogelijk ook metaal. De onderzoekslocatie ligt op een boerderijterrein uit het begin van de 17e eeuw. Het dorp wordt voor het eerst vermeld in 828 n. Chr.. Mogelijk bestaat het dorp al langer, aangezien in het dorp Romeinse sporen en resten zijn aangetroffen. Op het terrein hebben in het verleden meerdere gebouwen gestaan die ook weer zijn afgebroken. De onderzoekslocatie zelf lijkt op basis van het beschikbare kaartmateriaal nooit bebouwd te zijn geweest.

---

²www.hofshuus.nl

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Verkennend booronderzoek

De resultaten van het booronderzoek zijn weergegeven in bijlage 1. De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 7. In totaal zijn op de locatie zes boringen gezet. De archeologische interessante lagen zijn gemonsterd en gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 mm. In tegenstelling tot wat op de bodemkaart staat weergegeven is alleen in boring 1 de verwachte enkeerdgronden aangetroffen. In de overige boringen zijn laarpodzolen aangetroffen.

- De bodemopbouw van boring 1 bestaat tot een diepte van 0,4 m –mv uit een donker grijsbruin zwak siltig zand. Hieronder is het zelfde materiaal aanwezig, echter in deze laag, die tot 0,6 m –mv doorloopt, zitten resten van de onderliggende B-horizont. Deze laag is daarom benoemd als AB-horizont. De resten zijn hierin terecht gekomen door ploegen. De meeste resten van de B-horizont zitten in de top van deze laag. Dit wordt veroorzaakt doordat het profiel bij ploegen wordt omgekeerd. Onder deze gevlekte laag begint een donker oranjebruine B-horizont. Door verkitting is deze horizont zeer hard. De B-horizont loopt door tot 0,9 m –mv en wordt steeds minder oranje, waarbij deze via een BC-horizont op een diepte van 1,05 m –mv overgaat in het ongestoorde moedermateriaal (C-horizont). Vanaf een diepte van 1,2 m –mv is grondwaterinvloed merkbaar door de aanwezigheid van roestvlekken.
- De bodemopbouw van boring 2 is vergelijkbaar met die van boring 1. Het esdek is hier echter maar 0,2 meter dik. Onder het esdek is een bruingrijze E-horizont aanwezig, die op 0,4 m –mv scherp overgaat in een sterk verkitte zeer harde oranjebruine B-horizont. Naar beneden toe neemt de verkitting af en wordt de kleur steeds minder oranje. Vanaf 0,75 m –mv begint de C-horizont. Deze is matig oranje gevlekt door roestvlekken. Beneden 1,2 m –mv komen in de C-horizont lemlagen voor. Deze lemlagen zijn kenmerkend voor het oude dekzand, de voormalige Formatie van Eindhoven. Deze formatienaam wordt evenals het jonge dekzand (Formatie van Twente) echter niet meer gebruikt, omdat deze lokaal niet van elkaar te onderscheiden zijn. Al het dekzand is inmiddels ondergebracht in de Formatie van Boxtel.
- In boring 3 is een esdek met een dikte van 0,35 meter aanwezig. De E-horizont is in deze boring niet meer te herkennen en volledig opgenomen in de bouwvoor. Beneden de bouwvoor gaat de bodemopbouw scherp over naar een zeer verkitte bruinoranje B-horizont. Deze B-horizont is dusdanig verkit dat het regenwater afstroomt over deze laag. Het esdek was boven de B-horizont zeer droog. De B-horizont loopt door tot een diepte van 0,9 m –mv en gaat hier scherp over naar de C-horizont. Deze is sterk oranje gevlekt. Beneden 1,2 m –mv komen lemlagen voor.
- Boring 4 heeft een esdek met een dikte van 0,3 meter. Ook hier is een zeer verkitte B-horizont aanwezig. De horizont is alleen van 0,3 - 0,5 m –mv sterk verkit. Hieronder is de verkitting minder. Beneden 0,65 m –mv begint de C-horizont. Deze is sterk oranje gevlekt.
- Boring 5 is qua opbouw identiek aan boring 4. De B-horizont is hier echter

iets dikker en loopt tot 0,7 m –mv. Ook is de verkitting van de B-horizont minder dan in borig 4. De C-horizont is alleen van 0,7 - 0,9 sterk oranje gevlekt. Onder 0,9 m –mv zijn geen roestvlekken meer aanwezig.

- Boring 6 heeft een esdek met een dikte van 0,4 meter. Hieronder is een vergraven laag aanwezig met een dikte van 0,3 meter. In deze laag zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Ook zijn geen resten van de podzol B-horizont aangetroffen. Beneden de vergraven laag is de onverstoorte C-horizont aanwezig. Deze is sterk oranje gevlekt. Beneden 1,0 m –mv komen lemlagen voor.

Concluderend kan worden gesteld dat op de onderzoekslocatie alleen in boring 1 een hoge zwarte enkeerdgrond is aangetroffen. De basis van het esdek bestaat echter uit een AB-horizont die is ontstaan door gedeeltelijk verploegen van de B-horizont met het esdek. Door het verploegen is een esdek ontstaan dat dikker is dan 0,5 meter, daarom wordt deze bodem geclassificeerd als hoge zwarte enkeerdgrond. In de overige boringen zijn laarpodzolgronden aanwezig. Laarpodzolgronden hebben op de IKAW een lage archeologische verwachtingswaarde.

3.2 Archeologische indicatoren

In boring 1 zijn tijdens het veldwerk in het esdek baksteenfragmenten waargenomen. Na het zeven van deze laag zijn nog enkele baksteenfragmenten aangetroffen. In de bouwvoor van boring 6 is een klein fragment wit industrieel aardewerk aangetroffen. Ook is een fragment rode dakpan aangetroffen. De fragmenten zijn gedetermineerd door mw. drs. A. Ufkes (ARC bv). De aardewerk- en dakpanfragmenten dateren uit de Nieuwe Tijd en hebben door de ligging in de bouwvoor weinig archeologische waarde. Het aardewerk zal, na goedkeuring van het concept-rapport door het bevoegd gezag, worden afgestoten en niet worden gedeponerd. In de overige gezeefde bodemlagen zijn géén archeologische resten en/of sporen aangetroffen.

4 Samenvatting en conclusie

De onderzoekslocatie ligt nabij de historische boerderij het Hofshuus in Varsseveld. Deze boerderij is waarschijnlijk in de 14e of 15e eeuw gebouwd. De locatie ligt op een dekzandrug in het oostelijk zandgebied. Volgens de bodemkaart zijn op de locatie hoge zwarte enkeerdgronden aanwezig. Het veldonderzoek heeft echter uitgewezen dat dit slechts in één van de boringen (boring 1) het geval is. In de overige boringen zijn laarpodzolen aangetroffen. Laarpodzolen hebben op de IKAW een lage archeologische verwachtingswaarde. De enkeerdgrond aangetroffen in boring 1 heeft een esdek van 0,6 meter dikte. De basis van het esdek bestaat echter uit een AB-horizont, die is ontstaan door gedeeltelijk verploegen van de B-horizont met het esdek. Door het verploegen is een esdek ontstaan dat dikker is dan 0,5 meter, daarom wordt deze bodem geclassificeerd als hoge zwarte enkeerdgrond. Tijdens het veldonderzoek zijn bodemmonsters genomen die zijn gezeefd. Hierbij zijn alleen in de A-horizonten van boring 1 en 6 (dichtst bij de huidige bebouwing) archeologica aangetroffen, respectievelijk in de vorm van sporen baksteen en een

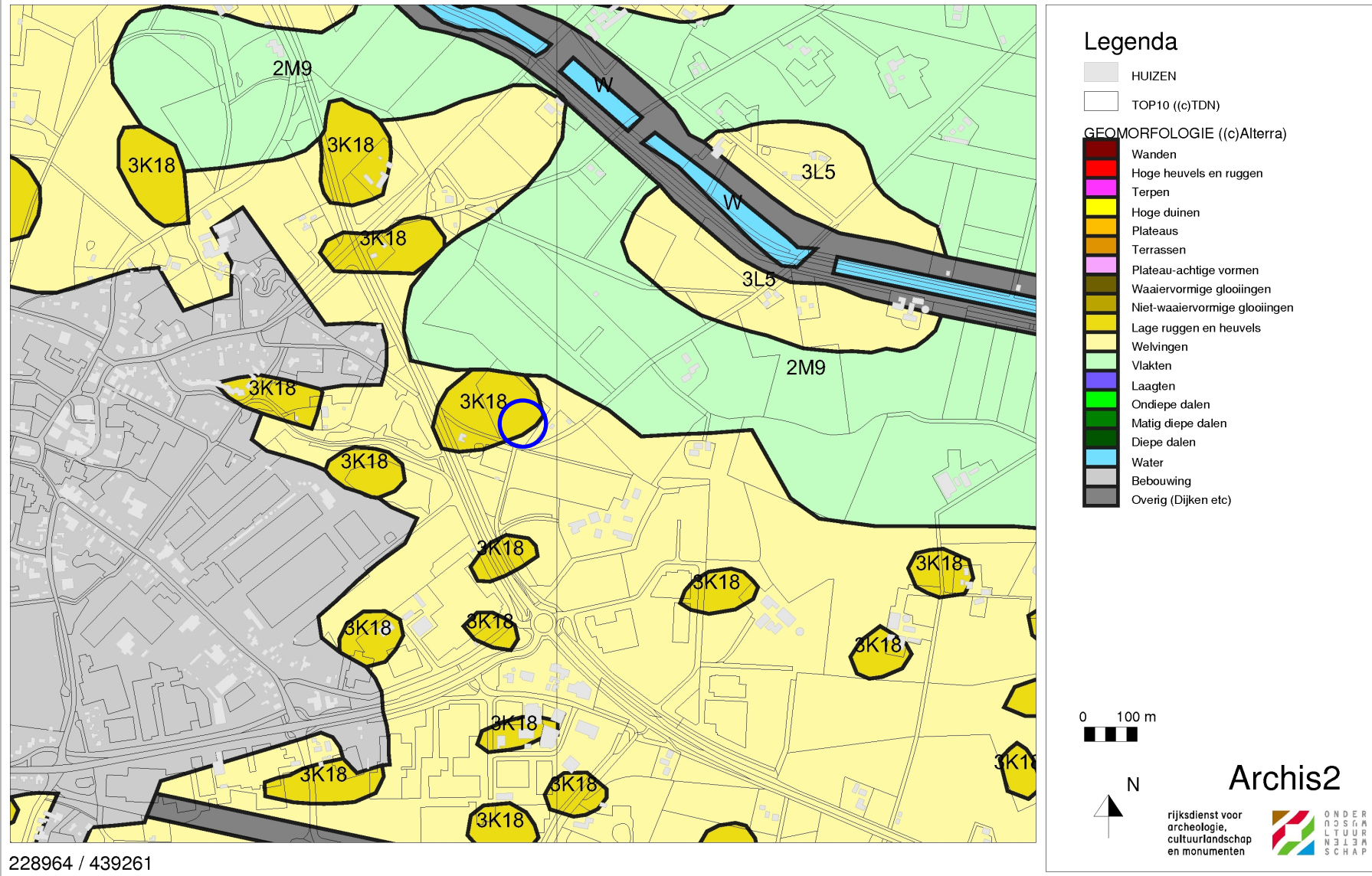
aardewerk- en dakpanfragment uit de Nieuwe Tijd. De archeologische waarde van deze resten is nihil. In de overige zeefmonsters zijn géén archeologische sporen en/of resten waargenomen. De bodemopbouw op de locatie is grotendeels intact. Wel is de bodemopbouw door agrarisch gebruik vergraven tot een diepte van maximaal 0,6 m –mv. De B-horizont is alle boringen met uitzondering van boring 6 grotendeels intact. Boring 6 is tot een diepte van 1,0 m –mv vergraven. Door de aanwezigheid van laarpodzolen is de kans op archeologische sporen klein.

5 Aanbeveling

In het onderzoek zijn laarpodzolen en in één boring een enkeerdgrond aangetroffen. Buiten het esdek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen in de zeefmonsters. Conform het beleid van de regio Achterhoek adviseren wij om de locatie vrij te geven. Het is echter aan het bevoegd gezag, de gemeente Oude IJsselstreek, om de onderzoekslocatie definitief vrij te geven. De meldingsplicht voor de locatie blijft van kracht. Mochten bij graafwerkzaamheden alsnog archeologische sporen en/of resten worden aangetroffen dient dit onverwijld te worden gemeld bij het bevoegd gezag, de gemeente Oude IJsselstreek.

Literatuur

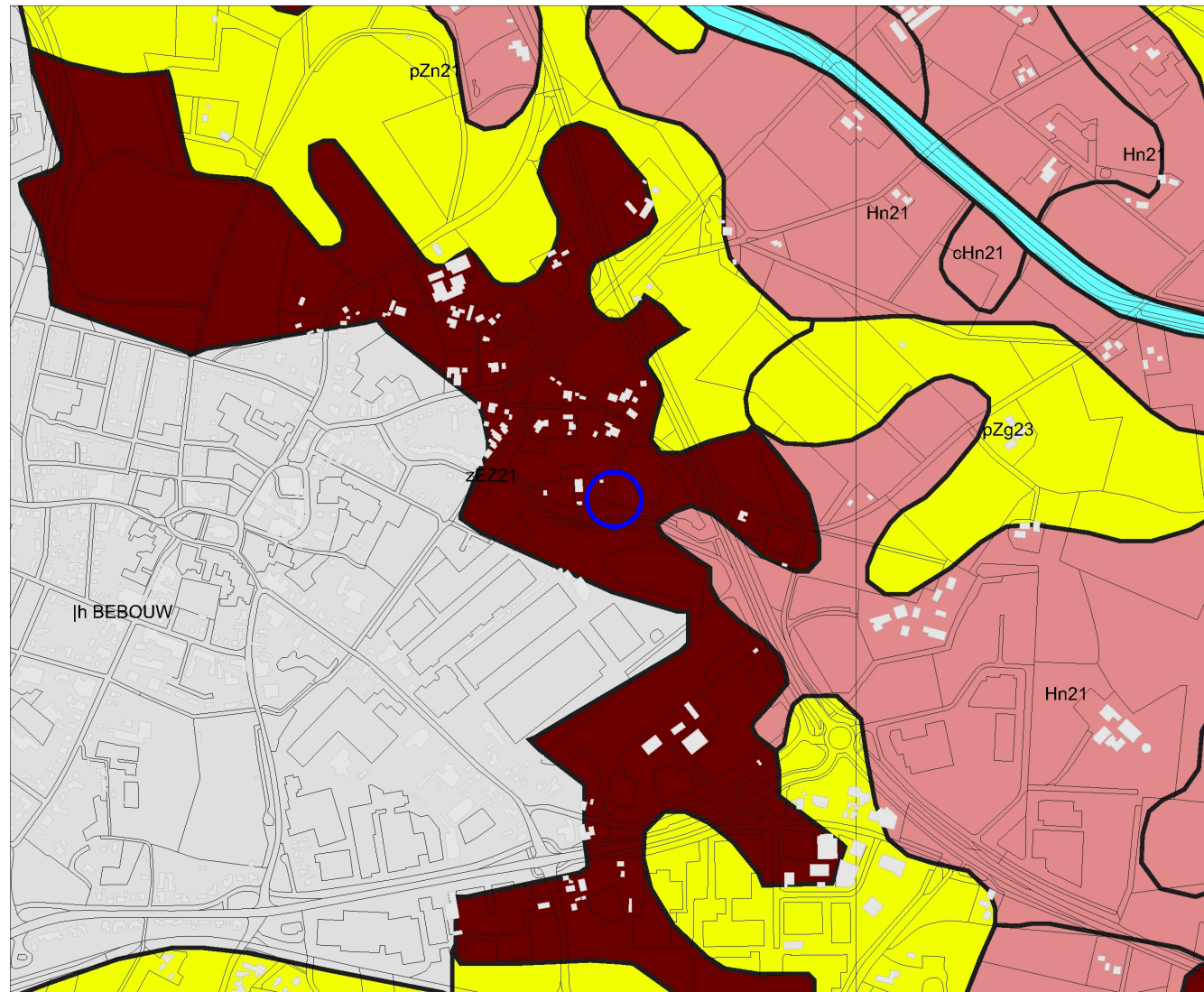
- Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeengebragt door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Harbers, P. & H. Rosing, 1983. *Toelichting bij de kaartbladen 41 West Aalten en 41 Oost Aalten*. Wageningen (Bodemkaart van Nederland Schaal 1 : 50 000).
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Afbeelding 2 Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

10-07-2008

230576 / 440838

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- BODEM ((c)Alterra)
  - Associaties
  - Brikgronden
  - Bebouwing
  - Dijk, bovenlandstrook
  - Dikke eerdgronden
  - Fluviatiele afz ouder pleistoceen
  - Groeve, gegraven, mijnstort
  - Kalksteenverweringsgronden
  - Oude rivierkleigronden
  - Overige oude kleigronden
  - Ondiepe keileemgronden
  - Leemgronden
  - Zeekleigronden
  - Mariene afz ouder pleistoceen
  - Niet-gerijpte minerale gronden
  - Oude bewoningsplaatsen
  - Rivierkleigronden
  - Kalkh lutumarme gronden
  - Veengronden
  - Moerige gronden
  - Water, moeras
  - Podzolgronden
  - Kalkloze zandgronden
  - Kalkhoudende zandgronden

0 100 m

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

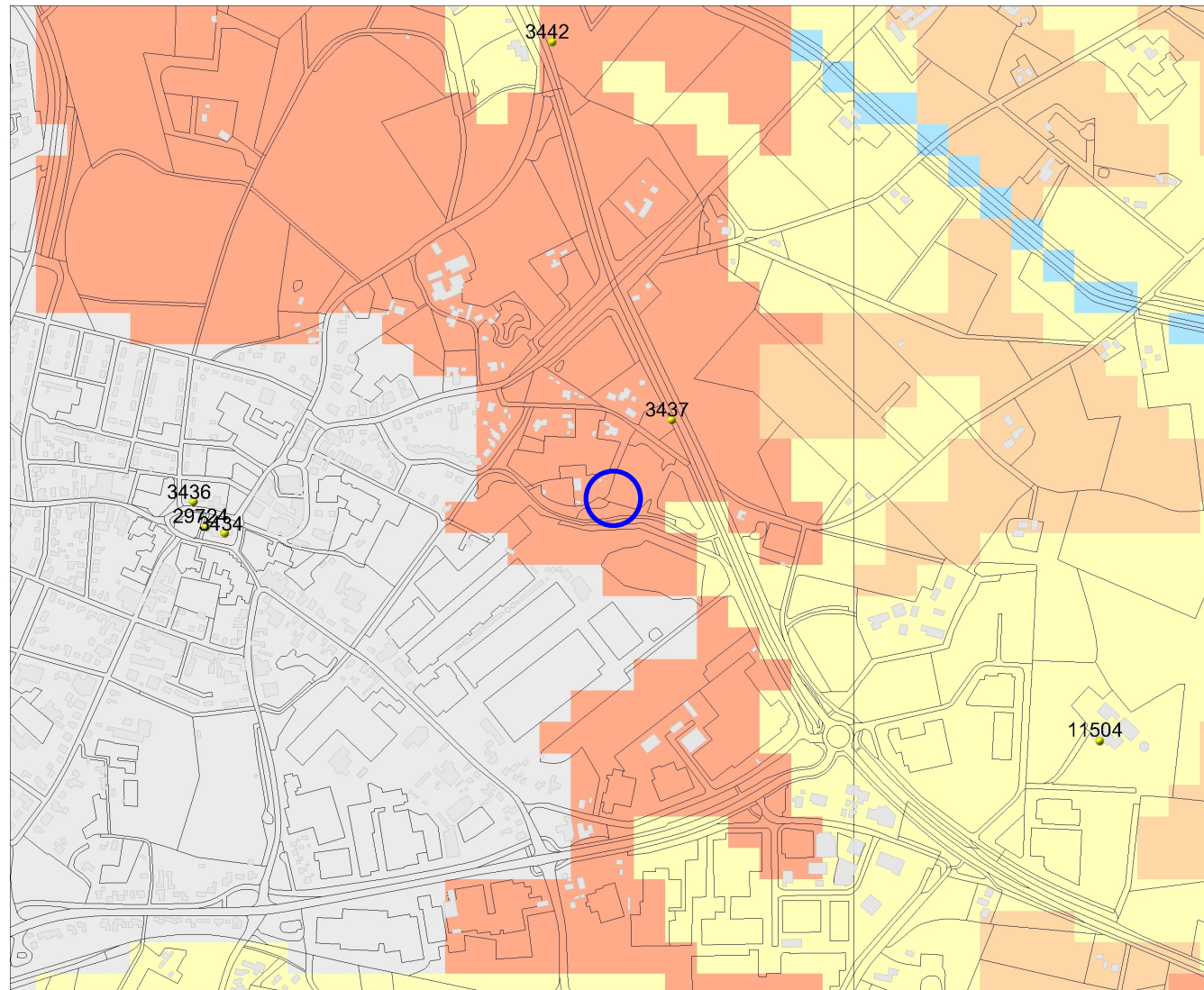
228659 / 439272

Afbeelding 3 Bodemkaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

07-07-2008

230577 / 440838

Legenda

- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
  - archeologische betekenis
  - archeologische waarde
  - hoge archeologische waarde
  - zeer hoge archeologische waarde
  - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
  - zeer lage trefkans
  - lage trefkans
  - middelhoge trefkans
  - hoge trefkans
  - lage trefkans (water)
  - middelhoge trefkans (water)
  - hoge trefkans (water)
  - water
  - niet gekarteerd

0 100 m

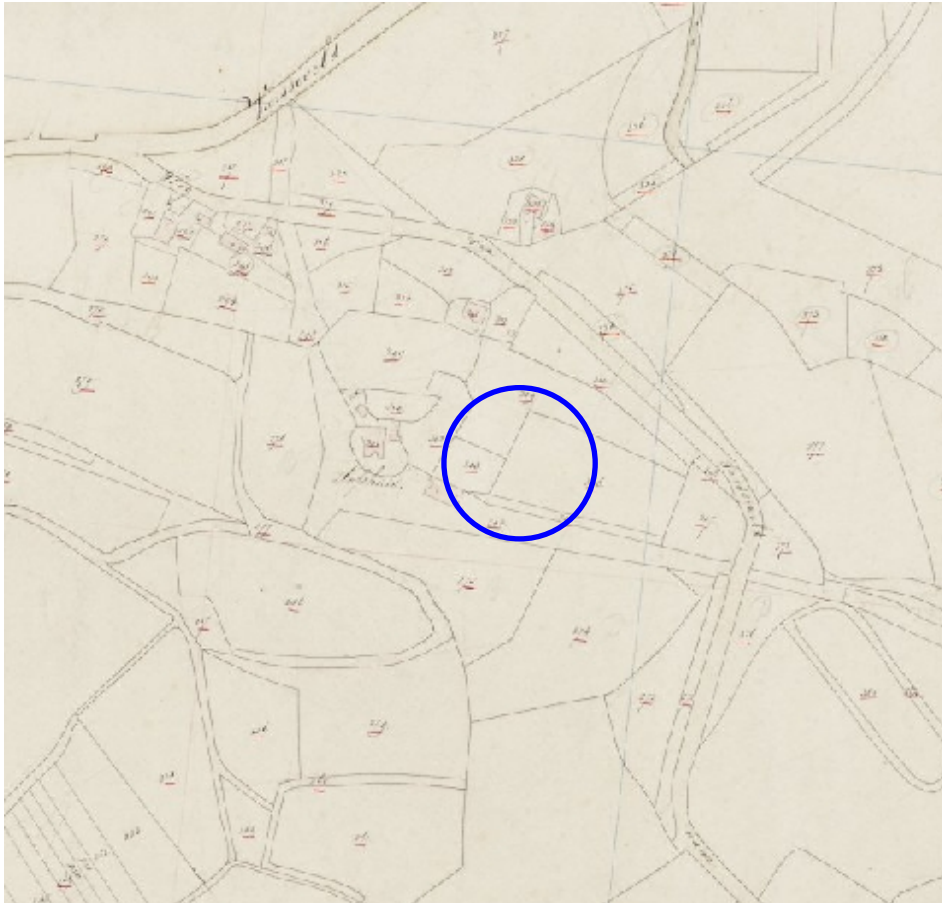
Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

228659 / 439272

Afbeelding 4 Archeologische waarden op de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en in de omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II

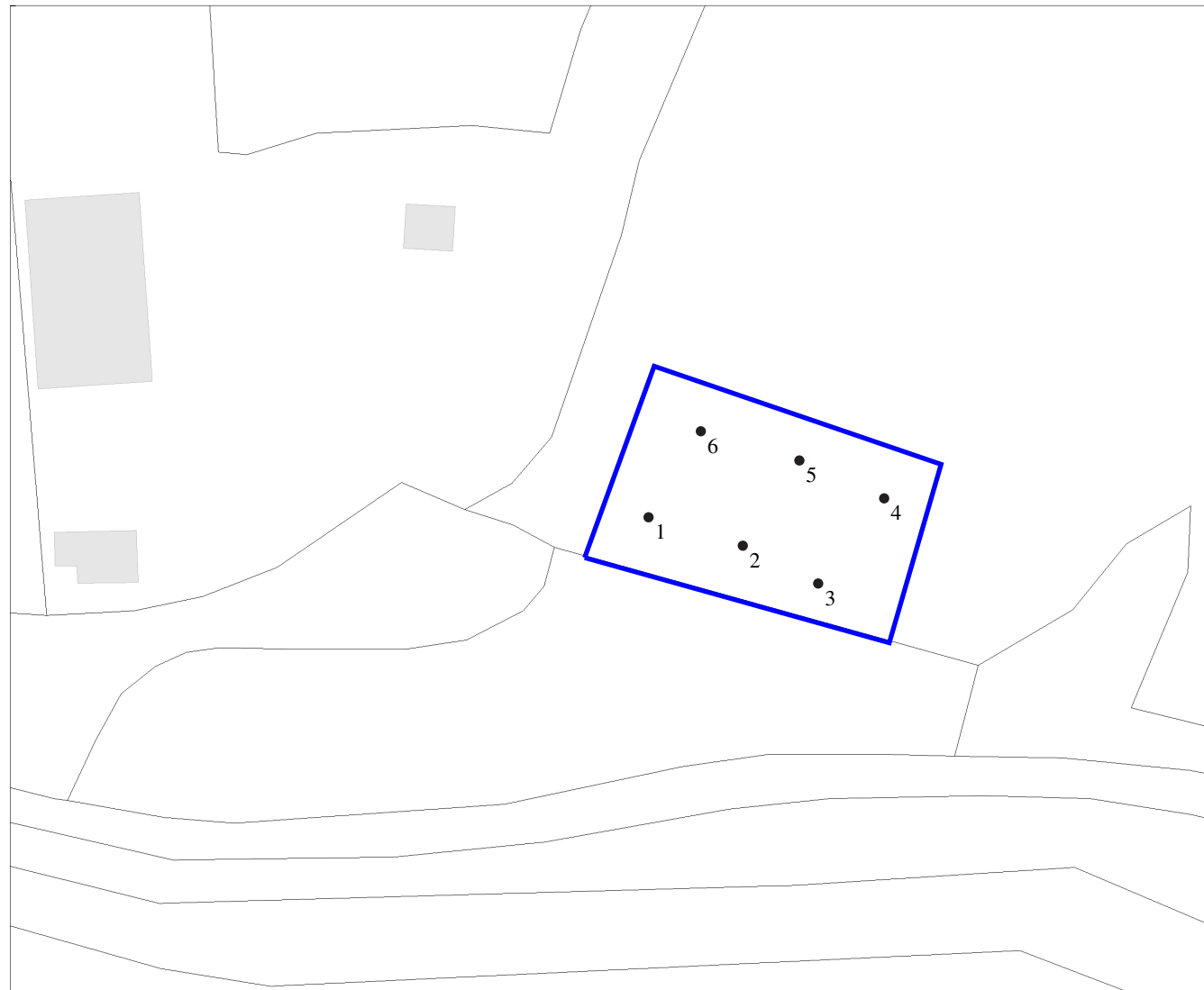
Afbeelding 5 De onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) op de kadastrale kaart uit 1832. Bron: www.watwaswaar.nl.

Afbeelding 6 De onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) op een topografische kaart uit 1900. Bron: www.kich.nl.

10-07-2008

229680 / 440107

229552 / 440003

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((e)TDN)
- Boring

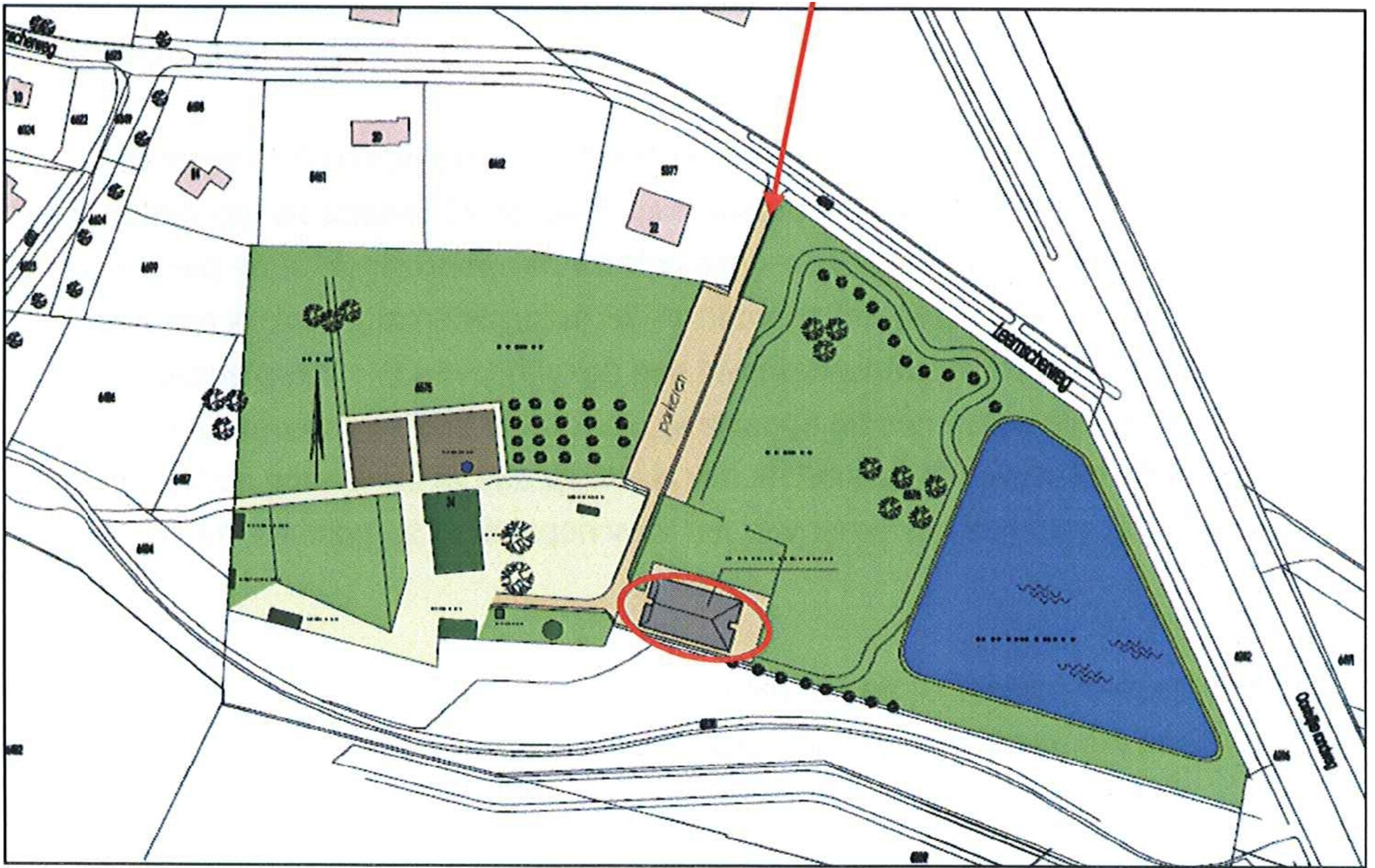

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

Afbeelding 7 Locatie van de boorpunten op de onderzoekslocatie (blauw omlijnd). Kaart: W.J.F Thijs.

Afbeelding 8 Toekomstige situatie. De onderzoekslocatie wordt weergegeven met een rode ovaal. Bron: SAB Arnhem.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	geschat, detailkaart 1:500
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	50 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)	s1	zwak siltig
Z zand	s2	matig siltig

bijmengsel (onderdeel lithologie)

boring 1 RD-X: 229.620. RD-Y: 440.053. Maaiveld: 19,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Zs1	donker grijsbruin	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> A, antropogeen. <i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, spoor.
60 Zs1	grijsbruin	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> AB, ploeg. <i>Vlekken:</i> licht gevlekt, donker oranje. <i>Opmerkingen:</i> profielinversie, deel B&E door A geploegd.
80 Zs1	donker oranjebruin	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> B, humus. <i>Opmerkingen:</i> verkitte B-horizont, zeer hard.
90 Zs1	geeloranje	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> B, humus.
105 Zs1	grijsgeel	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> BC, humus.
130 Zs1	geelgrijs	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> C.
150 Zs2	geelgrijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont:</i> C, gley. <i>Vlekken:</i> matig gevlekt, oranje.

boring 2 RD-X: 229.630. RD-Y: 440.050. Maaiveld: 19,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
20 Zs1	donker grijsbruin	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> A, ploeg.
40 Zs1	bruingrijs	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> E.
75 Zs1	bruinoranje	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> B, humus. <i>Opmerkingen:</i> verkitte B-horizont, zeer hard.
120 Zs1	oranjegeel	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> C, gley. <i>Vlekken:</i> matig gevlekt, oranje.
150 Zs1	bruingrijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont:</i> C, gley. <i>Sublagen:</i> leemlagen.

boring 3 RD-X: 229.638. RD-Y: 440.046. Maaiveld: 19,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
35 Zs1	donker bruingrijs	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> A, antropogeen. <i>Opmerkingen:</i> Zeer droog, water stroomt af over B-horizont.
90 Zs1	donker oranje	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> B, humus. <i>Opmerkingen:</i> verkitte B-horizont, zeer hard.
120 Zs1	oranje	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> C, gley. <i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, oranje.
150 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont:</i> C. <i>Vlekken:</i> licht gevlekt, oranje. <i>Sublagen:</i> leemlagen.

boring 4 RD-X: 229.645. RD-Y: 440.055. Maaiveld: 19,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
30 Zs1	donker bruingrijs	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> AE, ploeg.
50 Zs1	donker oranjebruin	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> B, humus. <i>Opmerkingen:</i> verkitte B-horizont, zeer hard.
65 Zs1	donker oranje	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> B, humus.
120 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont:</i> C, gley. <i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, oranje.

---

boring 5   *RD-X: 229.636. RD-Y: 440.059. Maaiveld: 19,00. Boormethode: edelmanboring.*

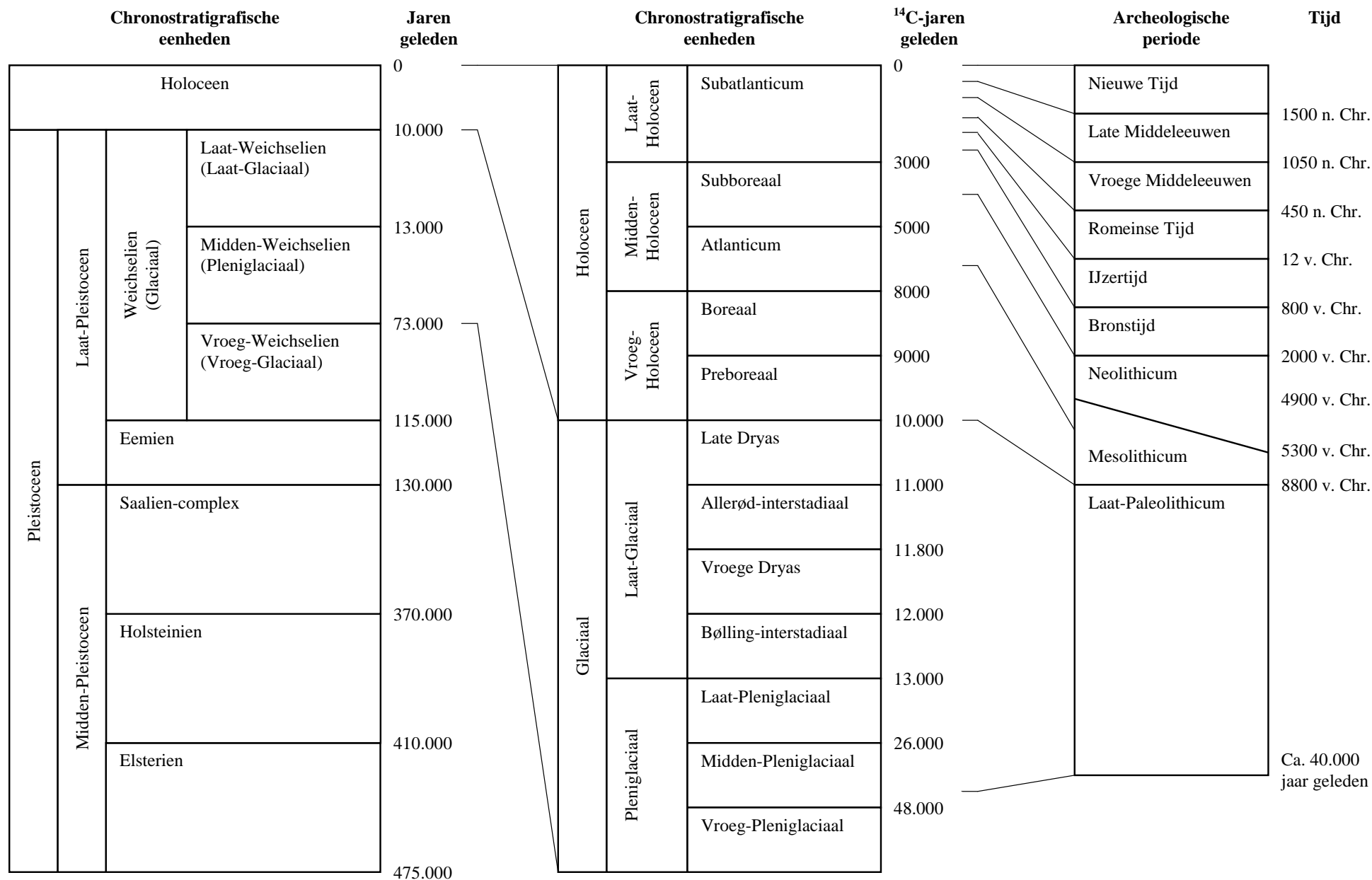
<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
30 Zs1	donker bruingrijs	scherp	<i>Bodemhorizont: A, ploeg.</i>
70 Zs1	oranje	scherp	<i>Bodemhorizont: B, humus.</i>
90 Zs1	grijs	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: C, gley. Vlekken: sterk gevlekt, oranje.</i>
120 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C.</i>

boring 6   *RD-X: 229.627. RD-Y: 440.064. Maaiveld: 19,00. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
40 Zs1	donker grijsbruin	scherp	<i>Bodemhorizont: A, antropogeen. Archeologische indicatoren: aardewerk.</i>
70 Zs1	bruingrijs	scherp	<i>Vlekken: matig gevlekt, geel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.</i>
100 Zs1	geelgrijs	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: C, gley. Vlekken: sterk gevlekt, oranje.</i>
140 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C, gley. Vlekken: licht gevlekt, oranje. Sublagen: leemlagen.</i>

Bijlage 2 Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.